

Bizim Büyük Çaresizliğimiz: Freud ve Lacan Ekseninde Özdeşim Temelli Bir Analiz

Our Grand Despair: An Identification Based Analysis on the Axis of Freud and Lacan

1. Büşra Esra Aydoğan¹

Özet

Freud için insanların birbirleriyle kurdukları bir tür duygusal bağ olan özdeşim kavramı, kişinin bilişsel tasarımının oluşturduğu özneyi ve özdeşim kurulan ötekinin bir niteliğinden meydana gelen nesneyi kapsamaktadır. Özdeşim süreci bilinçdışı olarak gerçekleşmektedir ve özdeşim kuran kişinin bir kaybından (bir yakının ölümü, arzu nesnesinin kaybı vb.) yola çıkarak gerçekleşebilmektedir. Freud için özdeşimde bilişsel tasarımın oluşturduğu özdeşim öznesi ön plandayken Lacan için özdeşim nesnesi esas dikkate değer bileşendir. Özdeşim kavramı her zaman ötekiyle ayrılaşmayı ifade etmez. Bilişsel tasarımın sahibi olan kişinin bilinçdışı olarak aradığı bir niteliğin sahibi olan kişi ile bağ kurması, özdeşimin en özet manasıdır. Bu çalışmada da Barış Bıçakçı'nın ilk olarak 2004 yılında yayınlanan "*Bizim Büyük Çaresizliğimiz*" romanı, özdeşim kavramı çerçevesinde ele alınmış; karakterlerin kurdukları özdeşim vesilesiyle yaşadıkları bütünleşme/bir olma/bütün olma halleri incelenmiştir. Bu bağlamda romanın ana karakterleri olan Ender ve Çetin'in deneyimledikleri özdeşim yaşantıları ön planda olmak üzere, bu karakterlerin yaşamlarındaki diğer kişilerle kurdukları özdeşim ve romanın diğer ana karakteri sayılabilecek Nihal ile yaşadıkları özdeşim deneyimleri gözden geçirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Özdeşim, bütünleşme, Bizim Büyük Çaresizliğimiz, Barış Bıçakçı.

Abstract

According to Freud, the concept of identification, which is a kind of emotional bond that people establish with each other, includes the subject, which is formed by the cognitive design of the person, and the object, which is formed by a quality of the other with whom the identification is established. The identification process occurs unconsciously and may be occur due to a loss of the identifying person (death of a loved one, loss of the object of desire, etc.). While for Freud, the subject of identification, which is formed by the cognitive design, is in the foreground in identification, for Lacan, the object of identification is the main component worthy of attention. The concept of identification does not always mean becoming the same as the other. The most concise meaning of identification is that the person who owns the cognitive design establishes a connection with the person who owns a quality that they seek unconsciously. In this article, Barış Bıçakçı's novel *Our Grand Despair*, first published in 2004, is discussed within the framework of the concept of identification; the states of integration/being one/being whole experienced by the characters through their identification are examined. In this context, the identification experiences of Ender and Çetin, the main characters of the novel, being at the forefront, the identification of these characters with other people in their lives and their identification experiences with Nihal, who can be considered the other main character of the novel, are reviewed.

Keywords: Identification, integration, Our Grand Despair, Barış Bıçakçı.

Başvuru/Submitted: 24/10/2024

Kabul/Accepted: 10/12/2024

Yayın/Online Published: 19/12/2024

Atıf/Citation: Aydoğan, B. E. (2024). Bizim Büyük Çaresizliğimiz: Freud ve Lacan ekseninde özdeşim temelli bir analiz. *Psikolojik Araştırma Perspektifleri Dergisi*, 1(2), 214-246 <https://doi.org/10.5281/zenodo.14531690>

¹ Psikolog, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı, Kırşehir, Türkiye, psibusra@gmail.com

Özdeşim kavramı Freud için insanların birbirleriyle kurdukları bir tür duygusal bağ olarak görülmektedir, ona göre özdeşim; bu duygusal bağın ilk dışavurumudur (Freud, 1921). Bu duygusal bağda özdeşim yaşayan kişi ötekinin bir veya daha çok özelliğini benimsemektedir (Haspolat, 2022). Özdeşim veya özdeşleşme aynı zamanda bebeğin nesne ile kuracağı duygusal bağın da en ilkel yoludur (Canbolat, 2017). Bu yönüyle bir anlamda ötekiyle aynılaşıma yolculuğu olarak yorumlanabilecek özdeşim kavramı, içinde daha derin anlamlar barındırmaktadır. Bu yazıda özdeşim kavramı ele alınarak Barış Bıçakçı'nın ilk olarak 2004 yılında yayınlanan *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* adlı eseri özdeşim kurma, bir olma, bütün olma çerçevesinde incelenmiştir. Metin boyunca bir olma, bütün olma ve bütünleşme kavramları birbirinin yerine geçebilecek şekilde kullanılmıştır. Ele alınan özdeşim kavramı ise aynılaşmayı ifade edecek şekilde kullanılmamıştır. Söz konusu romanın incelenmesinde bir çerçeve olarak yararlanılan özdeşim kavramı makale boyunca Freud ve Lacan'ın bakış açılarından yola çıkılarak değerlendirilmiş ve kısmen onların bakış açılarıyla analiz edilerek kısmense onlardan farklı bir bakış açısı ile ele alınarak karakterler arasındaki bir olma/bütün olma/bütünleşme arzusuna ulaşma yolu olarak değerlendirilmiştir. Bir olma/bütün olma/bütünleşme kavramları ise aynılaşıma, benzeşme veya birbirini tamamlama olarak değil yekpare olma hali olarak kullanılmıştır.

Özdeşim

Özdeşim, bir bireyin bir veya birkaç yönden başka bir kişiye benzediği otomatik ve genellikle bilinçsiz bir zihinsel süreçtir. Fakat bazen bilinçli ve kasıtlı olarak da kullanılabilir. Öğrenme sürecinin bir parçası olan özdeşim, aynı zamanda korkulan veya kaybedilen bir nesneye uyum sağlamanın veya toplumdaki becerilerini geliştirme girişiminin de bir parçası olabilir. Bu yönüyle özdeşim, büyümeyi teşvik eder ve kişiyi daha iyi uyum sağlamaya yönlendirir (Chessick, 1993). Özdeşim bir nevi, düşünce ve davranışların bir ya da birden fazla açıdan bir kişi gibi veya bir obje gibi olması sürecidir. Kişi, libidosunun yüklendiği

çevredeki kişi veya objelerle özdeşim kurma eğilimindedir. Özdeşim, çocuğun gelişiminde oldukça büyük önem taşımaktadır. Örneğin, çocuk pek çok öğrenmeyi objeyi taklit ederek (yani onunla özdeşim kurarak) gerçekleştirir (Brenner, 1998).

Freud (1917), bebeğin ben'i ile nesne arasındaki ayrımı yapamadığı dönemlerde gerçekleşen birincil özdeşim kavramından bahseder. Buna göre birincil özdeşim içselleştirmenin erken bir biçimidir (akt. Chessizk, 1993). Özdeşleşme Freud'un topolojik kişiliğinin gelişim sürecinde (id, ego ve süperegonun gelişiminde) önemli bir yere sahiptir. İdin deneyimlediği özdeşim (birincil özdeşim) ilkel bir özdeşimdir. Çünkü özne (zihin) ile nesne (obje) arasında henüz bir ayrım yoktur. Özdeşleşme, kişinin psişik enerjisinin idden egoya aktarılmasına yol açarak kişiliğin gelişimine katkı sağlamaktadır (Hall, 1954).

İdde ben ve öteki ayrımı henüz oluşmamıştır. İddeki işleyişten farklı olarak öznenin ve objenin birbirinden ayrıştırılması ve dış dünya ile zihinsel temsilin özdeşleşmesi vasıtasıyla ego gelişimi başlamaktadır (Hall, 1954). Babasını kendine ideal olarak belirleyen çocukta görülen özdeşim davranışı, Oedipus kompleksinin gelişip ortaya çıkmasına yardım etmektedir. Erkek çocuk, kendine ideal olarak belirlediği babasıyla özdeşim kurarak psikolojik bir bağ oluşturmaktadır. Buradaki özdeşimin amacı çocuğun kendi ben'ini model aldığı öteki ben'e benzetmektir. Çocuk, özdeşim kurduğu babasının yerine geçmeyi arzulamaktadır. Burada sözü edilen özdeşleşmenin bir özelliği de ben'in, objenin (sevilen ya da sevilmeyen kişinin) özelliğini kendine mâl etmesidir (Freud, 1921).

Özdeşleşme, ego gelişiminin yanı sıra süperegonun gelişiminde de kendini göstermektedir. Ebeveynleriyle özdeşleşme yaşayan çocuğun süperegosu oluşur. Fakat burada da (tıpkı idde olduğu gibi) egonunkine benzer gerçekçi bir özdeşleşme söz konusu değildir. Buradaki özdeşleşmede ebeveyn idealizasyonu ön plandadır. Süperegonun değersiz bulduğu nesneyle özdeşim olursa, kişi suçluluk duyar. Kişiliğin gelişim serüveninde iddeki enerji özdeşleşme vasıtasıyla egoya ve süperegoya dağıtılır. Bu enerji yine idin ihtiyaçlarını

karşılamak için kullanılacaktır; fakat bu yapılırken egonun ve süperegonun kuralları devrede olacaktır. İdin içgüdüsel nesne seçimiyle fıkırsel ve ahlaki özdeşimler yapan ego ve süperego ruhsal enerjiyi idden çekmektedir. Süperegonun oluşumundan sonra benlik ideali her zaman mükemmele ulaşmayı hedefler (Hall, 1954). Özdeşleşmeyle obje, ben'in ya da ben ideali'nin yerine geçer (Freud, 1921). Özdeşleşme vasıtasıyla dışsal nesnenin bir özelliği kişinin kendi kişiliğiyle özdeşleştirilir ve kişi, ötekini andırmaya başlar (Hall, 1954).

Freud (1923) dört tip özdeşleşme yaşantısından bahsetmektedir (akt. Hall, 1954). Bu dört tip özdeşleşmede de kişiliğin, öteki ve onun özellikleri (nesne) arasında kurulan benzerlik sayesinde gelişimi ön plandadır. Özdeşleşmenin bir yolu narsistik özdeşleşmedir. Burada kişi, kendinde olan bir özelliğe sahip olan ötekiyle özdeşleşme gerçekleştirir. Narsisizm etkeninin çok güçlü olması durumunda kişi, kendine benzeyen ötekine âşık olacaktır. Yani bir nevi kendisinin imgesel yansımasına âşık olur kişi. Narsistik özdeşleşmede iki kişi aynı şeyleri istedikleri için bile birbirleriyle özdeşleşebilirler (Hall, 1954). Narsistik ilişkilerde özdeşleşmeden kaynaklı olarak ben öteki, öteki ise ben demektir (Lacan, 1978). Buradan hareketle Lacan (1978), Freud'un ben'inin gitgide özdeşleşmeler toplamı halini aldığını düşünmektedir.

Bir diğer özdeşleşme türü anksiyeteden ve engellenmeden kaynaklı özdeşimdir. Bu tür özdeşleşmeler hedef güdümlüdür ve kişilik gelişiminde oldukça büyük yer tutar. Burada kişi kendi engellenmiş isteklerini başaran kişilerle kendini özdeşleştirerek tatmine ulaşır. Bunun yanı sıra özdeşleştiği kişi gibi hareket ederek kendi de arzu ettiği özelliğe kavuşmayı hedefler (Hall, 1954).

Nesne kaybına bağlı özdeşleşme, bir diğer özdeşim türüdür. Burada kateksis nesnesi kaybedilmişse veya ona sahip olunamıyorsa nesnenin istediği özelliklere ulaşmaya çalışılarak veya nesne model alınarak hareket etme söz konusudur (Hall, 1954). Kaybolan nesne ego içinde tekrar kurulduğunda, nesne kateksisinin yerini bir özdeşimle değiştirdiği söylenebilir.

Bu durum egonun oluşmasında ve kişilik gelişiminde oldukça büyük önem arz etmektedir.

Başlangıçta nesne kateksisi ve özdeşleşme birbirinden ayırt edilemez durumdadır.

Sonrasındaysa ego, nesne kateksisinin farkına varır (Freud, 1923). Çocuğun yitirdiği narsistik durumunu dışarıdan tekrar elde etme arzusunu anlatan ben ideali, ben'i oluşturan sürecin bir aşamasıdır. Bir zaman sonra anne objesinden kendini çeken erkek çocuk bu kez yitirdiği objeyle bu objenin eksikliğini gidermek için bir tür özdeşim yoluna girer ve objeyi içe yansıtır. Bu yolla objenin bazı özelliklerini benimseyen ben, kendini zenginleştirmiş olur. Burada objeden alınan özelliklerle benin yeniden inşası özdeşleşme sayesinde olmaktadır (Freud, 1921). Son özdeşleşme tipi ise otoritelerin yasaklarıyla kurulan özdeşimdir. Buradaki temel motivasyon potansiyel cezadan, yani acıdan kaçmaktır. Bu tipteki özdeşleşme beraberinde vicdanın oluşumunu da getirir (Hall, 1954).

Özdeşleşme yaşantısında kişi, öykündüğü kişiyle arasında bir obje ilişkisi olmasa da bu kişinin davranışlarını kopyalayabilmektedir. Freud bu durumu ruhsal bulaşım (psişik enfeksiyon) olarak adlandırmaktadır. Burada özdeşleşmeyi gerçekleştiren kişi kendini ötekiyle aynı duruma koyma isteğini taşımaktadır. Dolayısıyla ötekiyle aynı yaşantıya sahip olmasa da aynı belirtileri/davranışları gösterebilmektedir. İşte bunu sağlayan şey özdeşleşmedir (Freud, 1921).

Freud (1921), birbirine rakip olan kişilerin aynı objeye karşı besledikleri sevginin onları özdeşleşme yoluna götürdüğünü belirtmiştir. Bunun yanı sıra histerik özdeşim kavramından bahseden Freud'a (1900) göre, histerik özdeşleşme yaşayan hastalar yalnızca kendi semptomlarını değil, başkalarının semptomlarını da sergileyebilmektedirler. Bu kişiler aynı zamanda öteki yerine de acı çekebilmektedirler. Bu özdeşleşme basit bir taklit olarak açıklanamaz. Burada kişinin kendi zihinsel temsilinin ötekiindeki varlığını tespit etmesiyle ("onda olan özellik bende de mevcut" düşüncesiyle), aynı belirtileri gösterme davranışı söz konusudur.

Özdeşimle ilgili olarak bahsedilmesi gereken bir diğer konu da yansıtılmalı özdeşim kavramıdır. Yansıtılmalı özdeşim kavramı ilk olarak Nesne İlişkileri Kuramı'nın kurucusu olarak bilinen Melanie Klein (1946) tarafından ele alınmıştır (akt. Göka vd., 2006). Yansıtılmalı özdeşimde kişinin temel arzusu ötekinin davranışlarını kendi istediği biçime sokarak ona hükmetmektir. Burada bir nevi kişinin sahip olduğu olumsuz özelliklerin ötekine yansıtılarak, bu özelliklerle baş etmesi için onun yönlendirilmesi söz konusudur (Göka vd., 2006). Klein (1975) yansıtılmalı özdeşimin kişiyi psikopatolojiye götürdüğünü savunurken, Kernberg (1987) üç aşamalı bir yansıtılmalı özdeşimden bahsetmiştir. Buna göre öncelikle tahammül edilemez olan bastırılır, sonrasında nesneye yansıtılır ve en sonunda da savunma amacıyla kişi kendini nesneden ayırıp uzaklaştırır (akt. Chessick, 1993). Yansıtılmalı özdeşimi yansıtmadan daha ilkel bir düzenek olarak gören Kernberg (1987), insan ilişkilerinde özellikle de sınırların net olmadığı ilişkilerde yansıtılmalı özdeşimin kendini gösterebileceğini ileri sürmüştür (akt. Göka vd., 2006). İnsan ilişkilerinde meydana gelebilecek bir diğer özdeşim türü aynı zamanda bir tür savunma mekanizması da olan saldırganla özdeşimdir. Anna Freud'un (1936) saldırganla özdeşim olarak adlandırdığı özdeşim türünde kişi, saldırgan enerjiyle yüklü öteki ile özdeşleşme gerçekleştirerek o muktadir kişinin kudretini ve zaferini bu özdeşim yoluyla paylaşmakta ve dolaylı yoldan bir doyum sağlamaktadır (akt. Brenner, 1998). Özdeşim, hangi yolla gerçekleşirse gerçekleşsin, iyi yönde veya kötü yönde egoyu zenginleştirmeyi hedeflemektedir (Brenner, 1998).

Literatürde özdeşim kavramıyla ilişkilendirilebilecek birtakım kavramlar göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki içselleştirme kavramıdır. İçselleştirmenin iç dünya ile dış dünya arasındaki düzenleyici rolüne vurgu yapan Freud bu kavramı, iç dünyaya ait nelerin olacağını ve yine iç dünyada nelerin inşasında bulunulacağını belirleyen bir süreç olarak görmektedir (akt. Taymur ve Boratav, 2013). Ona göre (1917) birincil özdeşim içselleştirmenin erken bir biçimidir (akt. Chessick, 1993). İçselleştirme kavramını özdeşim ile yakın ilişkili olarak gören

kuramcılar da mevcuttur. Örneğin Klein'a (1975) göre, birincil özdeşim nesnesi içselleştirme sürecinin temelini oluşturmaktadır (akt. Taymur ve Boratav, 2013).

Özdeşimle bağlantılı diğer bir kavram içeatım kavramıdır. İçeatım, yansıtmaya benzer bir tür savunma mekanizmasıdır (Wallis ve Poulton, 2001 akt. Taymur ve Boratav, 2013). Schafer (1968), içeatımın kişinin sürekli veya aralıklı dinamik ilişki içinde hissettiği içsel bir varlık olduğunu öne sürmüştür (akt. Chessick, 1993). Freud (1915), kişiye rahatlama sağlayan nesnelerin egonun içine alındığını; egoya rahatsızlık veren oluşumlardan ise uzaklaşıldığını belirtmiştir (akt. Taymur ve Boratav, 2013). Özellikle kayıpla ilgili olarak kurulan özdeşimin içeatımsal bir süreç olduğu düşünülmektedir (Taymur ve Boratav, 2013).

İçeatımın bir biçimi olarak düşünülen içealım kavramı özdeşimle ilişkilendirilen bir diğer kavramdır. Burada ötekinin nitelikleri zihne alınmaktadır (Chessick, 1993). Freud'un psikoseksüel gelişim evrelerinden olan oral evredeki şemalarda bu kavram yer almaktadır ve sonraki süreçlerde deneyimlenecek özdeşimlerin küçük örneklerini göstermektedir (Taymur ve Boratav, 2013). Freud (1913) içealım kavramı ile temelde daha primitif bir istekten (babanın yutularak içe alımı arzusu) ve özdeşimin bu yolla sağlanmasından bahsetmektedir (akt. Taymur ve Boratav, 2013).

Bu makalenin ağırlıklı çerçevesini Freud ve Lacan'ın özdeşime bakış açıları oluşturmaktadır. Nasio (1988), özdeşim kavramı hakkında Freud'un ve Lacan'ın farklı yorumlamalara sahip olduğunu belirtmiştir. Her ikisi de birkaç çeşit özdeşim türünden bahsetmektedir. Yukarıda değinildiği gibi birden fazla özdeşim türünden bahseden Freud'a (1923) göre esas özdeşim, iki kişinin kademe kademe birbirine dönüşmesi yaşantısından farklıdır. Ona göre bu kavram tamamıyla bilinçdışında cereyan eder ve özdeşim kuran kişi bunu, kendi zihninde diğer kişinin *bilinçdışı tasarımı* ile gerçekleştirir. Bu açıdan Freud'un özdeşim yorumunda kişinin yani öznenin zihninde hâlihazırda bir bilinçdışı tasarım veya bunun beklentisi vardır ve diğer kişi ya da onun somut niteliklerinden biri, öznenin zihninde

bilinçdişı olarak bu tasarıma uyumlanır. İşte bu bilinçdişı tasarım nesneyi oluşturmaktadır (akt. Nasio, 1988). Yani özdeşim kavramı; iki kişinin bir bütünlük oluşturmaları, tamamıyla birbirine benzemesi veya aynılaşması şeklinde açıklanmaz Freud tarafından. Kişilerden birinin (*öznenin*) diğer kişinin kendisinin veya bir özelliğinin (kullandığı bir cümle, sahip olduğu bir nitelik, hayatta olmayışı vb. gibi) öznenin zihnindeki bilişsel tasarım ile uyumlanması vesilesiyle yerini bulmasını ve bu tasarımla bütünlük oluşturmaları halini içerir. Örneğin babası ölmüş bir kişi için “...genç adamın ben’i ile ölmüş babanın ya da daha tam olarak ben ile ölmüş babanın bilinçdişı tasarımı arasında bilinçdişı bir özdeşimin tezahürünü bulgular.” (Nasio, 1988, s. 145). Bu yönüyle özdeşim kurmada etkin rol öznenin olmaktadır.

Freud’un “gerileyen özdeşim” olarak adlandırdığı özdeşim türüne değinen Nasio (1988), burada öncelikle ben’in nesneye bir bağ kurduğunu sonrasında ondan koparak geri çekildiğini ve gerilediğini, en nihayetinde ise kendisi olmayan şeyin sembolik izinde eridiğini ve bu sayede özdeşimin gerçekleştiğini belirtir. Buradan öznenin zihnindeki bilinçdişı tasarımın oluşmasında ötekiyle etkileşime girilmesinin, bağ kurulmasının etkili olduğu sonucuna varılabilir. Özne, ötekiyle deneyimlediği yaşantıdan sonra zihninde bilinçdişı olarak bir tasarım oluşturmakta dolayısıyla özdeşim kurabileceği bir nesne yaratmaktadır. Lacan’da ise özdeşimi sağlayan özne değil nesnedir. Burada Lacan, özdeşimi yalnızca bilinçdişı olmaktan çıkarır ve “...sürecin yönünü tersine” çevirir (Nasio, 1988, s. 147).

Özdeşim öznesi hakkında Freud ve Lacan farklı bakış açılarına sahiptir. Nasio (1988), Freud’un özdeşim öznesini sevilen, arzulanan ve kaybedilenlerin tamamını birbirine bağlayan özellikte aradığını düşünmektedir. Bunun yanı sıra Lacan’ın bu arayışı daha soyut bir düzleme taşıyarak neticelendirdiğini buna göre de öznenin sevdiği ve kaybettiği kişileri niteliklerinden yalıtarak bilinçdişı özneyi “...tüm bir ömür boyu değişmeden mevcut olan damganın ismi” (Nasio, 1988, s. 164) olarak açıkladığını belirtmektedir. Bu açıklamayla Lacan (1961), bilinçdişı özneyi salt bir olayın ya da eylemin varlığından sıyrarak onu, bu özneyi ortaya

çıkarıcı varlıkların (nesnelerin) bütününe birleşimiyle nitelemektedir (akt. Nasio, 1988). Ona göre, bilinçdışı özneyi oluşturan şey tek bir fiili olay değil, bu özneye ilişkilendirilebilecek tüm olayların bütünüdür. Lacan (1975), *gösterenin* (Freud'un söylemiyle her şeyin başlangıcı olan öznenin) genel işleyişi itibarıyla öyle olduğunu varsaydığı bir etki olan *gösterenin* (*nesnenin*) herhangi bir şey olmadığı ve bu adı almasının gösterenin atfına bağlı olduğunu vurgulamaktadır. Bu haliyle de Lacan'ın özdeşim için denkleme dâhil olan özneye (gösterene) aktif rol biçtiği söylenebilir.

Lacan (1961), öznenin özdeşim kurduğu gösterenin (kişinin bilinçli davranışındaki iradedışı yönün) kendiliğinden olduğunu ve bireyin yaşadığı yanılgının, esasında var olan arzusunu ortaya çıkardığını düşünmektedir. Gösteren kimi zaman kurulan cümlelerdeki bir ayrıntı, kimi zaman bir jest ya da mimik, kimi zaman bir rüya, kimi zamansa sanatsal bir yapıt tasarımı (şiir ilhamının oluşması, heykel ya da tablo yaratma gibi) olabilmektedir. Burada esas olan, ortaya çıkan bu insancıl belirtilerin irade dışı ortaya çıkmasıdır. Ancak bu şekildeki gösterenler kendiliğinden özdeşim öznesi için sembolik olarak özdeşimin gerçekleşmesini sağlar (akt. Nasio, 1988). Lacan'ın öznesi çevresindeki imgelerle seçici bir şekilde özdeşim kurmaktadır. İmgesel ben'i oluşturanlar sıradan imgeler değildir. Ben, sevgi ve kin gibi tutkularla algılanan imgelerle, yani ben için tanınan, ötekiindeki göze çarpan imgelerle özdeşleşir. Bunun yanı sıra ötekinde algılanamayan parça da (yani ötekinin cinsel bölümü) özdeşim için önemlidir. Bu parça, ben'in esasında özdeşleştiği, imgedeki oyukta yer alan bölümü temsil eder (Nasio, 1988).

Lacan (1961), özdeşleşme sürecinin temelde yanıltıcı olduğunu ileri sürmektedir. Başlangıçta yanlışlıkla birey, arzu nesnesi zannettiği şeyle özdeşleşmektedir. Bireyin erken dönem kayıpları ve ayrılıkları (bebeğin memeden kesilmesi gibi), mevcut ötekiindeki birtakım kalıntıları kendi arzusunun nesnesi veya nedeni gibi yorumlamasına sebep olmaktadır. Bu sebeple ötekiindeki nitelik birey için özdeşim nesnesi haline gelmekte ve arzusunu harekete

geçiren etken haline gelmektedir. Bu nesne bazen bir ses tonu, bazen bir his, bazen de bir kokuda kendini göstermektedir (akt. Wolff-Bernstein, 2015).

Bizim Büyük Çaresizliğimiz

Barış Bıçakçı'nın ilk olarak 2004 yılında yayınlanan *Bizim Büyük Çaresizliğimiz* romanı, çocukluk arkadaşı olan Ender ve Çetin'in çocukluk hayallerinden biri olan aynı kadına âşık olma arzusunun gerçekleşmesinin ve sonrasında yaşananların aktarıldığı bir yapıttır. Roman, bu arzunun gerçekleşmesinden ve tüm olayların sona ermesinden tam iki yıl sonra Ender tarafından Çetin'e yazılan bir mektup olarak kurgulanmıştır. Roman boyunca; yaşananlar, yaşanması arzulananlar, yaşanmayanlar, geçmiş, gelecek hayali, hatta kimi zaman Çetin'in tam olarak anlatmadığı rüyaları dahi Ender'in ağzından okuyucuyla buluşmaktadır.

Çevirmenlik yapan Ender ve inşaat mühendisi olan Çetin lise arkadaşlarıdır. Anne babası bir kazada ölmüş olan Çetin'i, abisi Murat büyötmüştür. Ender ise anne babalı bir evin tek çocuğu olarak yetişmiştir. Murat'ın iş sebebiyle farklı şehirde olmasından ötürü iki liseli arkadaş zamanlarının çoğunu Çetinlerin evinde, ev arkadaşı gibi geçirmektedir. Üniversite okumak için İstanbul'a giden ve sonrasında bir süre yurtdışında çalışan Çetin, yıllar sonra Ankara'ya döndüğünde lise arkadaşı ve kadim dostu Ender ile çocukluk hayalini gerçekleştirip aynı evde yaşamaya başlamıştır. Bu ev arkadaşlığının üçüncü ayında liseden arkadaşları olan Fikret'in, babasının ve üvey annesinin trafik kazasında ölümü ve Fikret'in işi sebebiyle Amerika'ya dönmek zorunda olması yüzünden yanlarına taşınan Nihal ile yeni bir hayata geçiş yapmışlardır. Fikret'in aynı baba ayrı anneden olan kardeşı Nihal'in okulunu bitirene kadar onlarla kalması gerekmektedir.

Nihal'e kimi zaman ebeveynce kimi zaman âşık birer erkek olarak yaklaşan Ender ve Çetin, bu durumlarıyla ilgili olarak çok az konuşmuşlardır birbirleriyle. İki yıl süren üç kişilik yaşamlarının ardından Nihal'in okulu bitmiş ve Amerika'ya, abisi Fikret'in yanına gitmiştir. Bu olayın üzerinden geçen iki yılın ardından Ender konuşmak istediği her şeyi Çetin'e bir

mektup ile anlatarak kimi zaman geçmiş anılarından kimi zaman Nihal'den ve onunla olan yaşantılarından kimi zamansa zihnindeki veya arzusundaki gelecek hayalinden bahsetmektedir.

Romanın Özdeşim Kavramı Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Romanda Murat karakteri kardeşi Çetin açısından bir ebeveyn figürü olarak gösterilmiştir. Freud'un özdeşim öznesi kavramındaki yorumundan yola çıkıldığında anne ve babasını kaybeden Çetin'in, onların özelliklerini taşıyan abisi Murat ve arkadaşı Ender ile bilinçdışı bir özdeşim kurması oldukça beklendiktir. Bireylerin biyolojik cinsiyetleriyle bağlantılı olan psikolojik özelliklerini içeren ve kültürel bir kavram olan toplumsal cinsiyet terimi, "kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları ve beklentileri" (Yaşın-Dökmen, 2012, s. 20) ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu psikososyal özellikler, insanları "kadınsı ve erkeksi" olarak kategorize etmektedir (Rice, 1996 akt. Yaşın-Dökmen, 2012). Bireylerin kendilerinden beklenen, kadın ve erkek olmalarının gerektirdiği toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak hareket etmeleri gerektiği düşüncesi ise toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ifadesini doğurmuştur (Franzoi, 1996 akt. Yaşın-Dökmen, 2012). Buna göre örneğin çocuğa bakım vermek, ilgi göstermek annelik davranışı ile ilgili olduğundan kadına atfedilmekte; evdeki çocukların maddi ihtiyaçlarını karşılayacak kazancı elde etmek babalık davranışı ile ilgili olduğundan erkeğe atfedilmektedir (Yaşın-Dökmen, 2012). Toplumda bir babanın (erkeğin) sahip olduğu düşünülen koruyuculuk özelliğinin Murat'taki varlığı, bu özelliği ile Çetin için bir özdeşim nesnesi olmuş olabilir. Murat'ın bu özelliği sayesinde Çetin, kaybettiği babasından elde edemeyeceği bir niteliği elde etmeyi sürdürmektedir. Benzer şekilde Ender'in Çetin'e karşı anaç tavrı onu, kaybettiği annesinin bir özelliğini göstermesi açısından Çetin'in bir diğer özdeşim nesnesi yapmıştır. Çetin'in zihninde var olan bilinçdışı tasarımlar Murat'la ve Ender'le yaşadığı deneyimlerden yola çıkarak onları birer özdeşim nesnesi haline getirmiştir. Murat'ın bir yandan okurken bir yandan çalışarak Çetin'in ve

kendisinin ihtiyaçlarını karşılaması onu Çetin için baba rolüne sokmaktadır. Ender'in küçüklüklerinden beri ödevlerinde Çetin'e yardımcı olması, Çetin'e karşı daima ilgili ve sabırlı davranması, kendisi istemese dahi sırf Çetin istediği için ona uzun süren masajlar yapması (bir nevi anne fedakârlığında bulunması) Çetin'in onunla anne imgesi üzerinden özdeşleşmesini kolaylaştırmıştır.

Ender ve Çetin'in yaşadığı özdeşim ve bütünleşme bir anlamda erkeksi ve kadınsı özellikler barındıran iki erkeğin yekparelik deneyimidir. Gunter ve Gunter'e (1990 akt. Yaşın-Dökmen, 2012, s. 197) göre "androjen, belirsiz ya da feminen cinsiyet rollerine sahip bireyler" temel ev işlerini maskülen bireylere nazaran daha çok yapmaktadır. Aynı şekilde bir erkeğin geleneksel cinsiyet rolüne sahip olması durumunda diğer erkeklere nazaran daha az ev işi yaptıkları görülmektedir (Denmark vd., 1985). "*Bizim Büyük Çaresizliğimiz*" romanında Ender, Çetin'e kıyasla daha az maskülen ve geleneksel cinsiyet rolünü daha az sergileyen bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Çetin daha erkeksi bir mesleğe (inşaat mühendisi) sahipken ve ev dışı çalışma hayatını deneyimlerken Ender, Çetin'e nazaran daha kadınsı bir mesleğe (kitap çevirmenliği) sahiptir ve çalışma hayatını ev içinde sürdürmektedir. Bu durumda ev işlerinin evin feminen karakteri Ender tarafından yapılması beklenebilecekken evin maskülen karakteri Çetin'in de ev işlerine dâhil olduğu, ev işlerini paylaşımlı şekilde yaptıkları, özellikle yemekleri beraber yaptıkları görülmektedir. Ender ve Çetin'in kurduğu bu ilişki onların eşcinsel bir birliktelik veya karı-koca rolleri şeklinde bir bütünleşmeden ziyade tek bir kişi olduklarını, bir bütün olduklarını göstermektedir; bu tek kişi hem mesleki işleri yürütmekte hem de ev işlerini yürütmektedir.

Cinsiyete dayalı kalıp yargılara göre erkeklerin kadınlardan daha cesur olmaları ve daha az duygulu olmaları beklenir. Aynı şekilde kadının daha narin, erkeğinse daha kaba olması beklenir (Yaşın-Dökmen, 2012). Ender'in minibüsteyken bacaklarını rahatça açarak oturup onu pencereye doğru sıkıştıran adamdan duyduğu rahatsızlığı ifade edemeyişi, sinirli

ve huzursuz hissetse de sessiz kalması ondaki kadınsı narinliğe işaret etmektedir. Minibüsten inip buluşma yerinde Nihal'i beklerken kavga eden genç erkekleri gördüğünde cesur davranmamış, herhangi bir müdahalede bulunmamış ve sessiz kalmıştır. Bu özelliğiyle de Ender'in erkeksi davranmadığı söylenebilir. Fakat olayı Nihal'e anlatırken herhangi bir duygu katmaması onu görünürde yeniden erkeksi kılmaktadır. Oysa Nihal'in yorumu bu duygusuzluğun Ender'i onun gözünde erkeksi kılmaya yaramadığını göstermektedir: "Sanki insanlardan değil de yabani hayvanlardan söz ediyorsun." (Bıçakçı, 2022, s. 112). Freud'un nesne kaybına bağlı kurulan özdeşiminde anne objesinden kendini geri çeken çocuğun daha sonra o objeyi içe yansıtarak annenin bazı özelliklerini benimsemesinden bahsedilmişti. Burada Ender'in annesiyle yaşadığı özdeşimin onda birtakım kadınsı özellikler meydana getirdiği söylenebilir. Ender, ondan beklenen toplumsal cinsiyet rollerine tam olarak uygun şekilde hareket etmeyip erkeksi davranmamanın yanı sıra olaya herhangi bir müdahalede bulunmayıp bir kenarda sessiz sedasız olanları izleyerek toplumun kadınlar için benimsediği narinliği göstermiştir.

Lacan'ın özdeşim öznesinin çevredeki imgelerle seçici bir şekilde özdeşim kurma özelliği, Ender ve Çetin arasındaki ilişkiyi açıklayabilmektedir. Ender de Çetin de ötekinin ilgi uyandırıcı oyuğundaki nitelikle seçici bir özdeşim kurmuş olabilirler. Zamanını çoğunlukla evde geçiren ve evden çalışan Ender bir nevi toplum tarafından kadından beklenen evde olma halini, ev dışı çalışma alanına sahip olan Çetin ise toplum tarafından erkekten beklenen rolü yerine getirmektedir. Her ikisi için de ötekinde olan özellik kendisi için tanıdık ve ilgi uyandırıcıdır. Burada Ender açısından Çetin'deki imgesel oyuk, kadınlar gibi zamanının çoğunu evde geçirme; Çetin açısından Ender'deki imgesel oyuksa, erkekler gibi zamanının çoğunu ev dışında geçirmedir. Birbirlerinin imgesel oyuklarıyla özdeşim kuran özneleri sayesinde ikisi de durumdan memnun görünmektedir. Burada Freud'un ve Lacan'ın özdeşim kavramlarından farklı olarak bu hallerinin onları tek bir insan yaptığını ve bu

özdeşim sayesinde birbirlerini tamamladıklarını söylemek mümkündür. Fakat yine de Ender ve Çetin arasındaki ilişkiyi birbirlerinin eksik yanlarını tamamlama üzerine kurulacak kadar basite indirgememek önemlidir; detaylıca bakıldığında, aralarında bir yekparelik olduğu görülmektedir.

Romanın bir bölümünde Çetin'in tıraş olurken söylediği şarkının Nihal'in babasının tıraş olurken söylediği şarkıyla aynı olduğu okuyucuyla paylaşılmıştır. Çetin'in şarkısını duyan Nihal, kayıplarını hatırlamanın verdiği hüznle sessizce ağlayarak odasına geçer. İlerleyen zamanlarda Nihal'in Ender ve Çetin'le kurduğu yakın ilişkide ve artık o evin bir üyesi haline gelmesinde bunun gibi nitelikler rol oynamış olabilir. Nihal'in kaybettiği anne ve babasının varlığının devamı arzusunu, örneğin babasıyla ortak bir niteliğe sahip olan Çetin'le sanki kendi arzu nesnesi aslında oymuş gibi özdeşim kurarak doyuma ulaştırdığı düşünülebilir. Bu durum üzerinde, alışıldık çekirdek aile tablosu olan evde çalışan anne (Ender), dış dünyada çalışan baba (Çetin) ve okula giden çocuk (Nihal) rollerinin farkında olmadan üstlenilmesi de etkili olmuş olabilir. Nihal için kayıplarının yerine bulduğu özdeşim nesneleri bu sayede kolayca zihnindeki özneye uyumlanmıştır.

Ender'in "İki insanı birbirine götüren sayısız yol vardır. Ama gel biz burada, ikimiz için ayrı ayrı nedenlerden kaynaklanan 'erken aile kurma isteğinin' hafif kıvrımlı yolundan geçelim." (Bıçakçı, 2022, s. 45) cümlelerinden Çetin ile ortak özdeşim öznesine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Çetin anne ve babasını erken yaşta kaybetmiş ve ailesinden bir tek abisi Murat kalmıştır. Bu iki kardeşten oluşan aile alışlageldik çekirdek aile kavramına uymamaktadır. Dolayısıyla Çetin'in klasik bir ailesi olmadığı sonucuna varılabilir. Ender ise anne ve babasının tek çocuğudur, lise çağlarından itibaren Çetin'le anne babasıyla geçirdiğinden daha çok zaman geçirmiş hatta çoğu kez Çetinlerin evinde kalmıştır. Bu sebeple Ender de anne baba ve çocuktan oluşan çekirdek aileye sahip görünse de istenen aile bağı kuramamıştır. Söz konusu bağ, Murat'ın Ankara dışında çalışması sebebiyle Çetinlerin evinde

o ve Ender arasında kurulmuştur. Aile kurma isteği, ikisinin de tam manasıyla sahip olamadığı aileye dair oluşturdıkları bilişsel tasarımın bir özdeşim öznesi oluşturması ve birbirlerinde uyumlanacak özdeşim nesnesini erken yaşta bulmalarıyla tamamlanmıştır. Otuzlu yaşlara geldiklerinde tam zamanlı olarak aynı evi paylaşmaları sayesinde özdeşimleri keskinleşmiş ve bir bütün oluşturabilmişlerdir.

Lacan'ın bilinçdışı özneyi tek bir olayın oluşturmadığı, bunun yerine özneye ilişkilendirilen olayların bütününe özneyi var ettiğine yönelik bakışına yukarıda değinilmişti. Bu bağlamda başlarda Ender ve Çetin'in; sonrasında Ender, Çetin ve Nihal'in beraber yemek yapmaları Ender için sevgiliyle yemek yapma bilinçdışı tasarımının başlarda Çetin'deki bu özellik, daha sonraları Çetin ve Nihal'deki bu özellik kendine bir özdeşim nesnesi bulunduğu ve bilinçdışı uyumlanma gerçekleştirdiği söylenebilir. Böylece Ender, hem Çetin'de hem de Nihal'de özdeşim kurabileceği niteliklere sahip olmuş ve sevgiliyle yemek yapma öznesini ilgili nesneye kavuşturmuştur. Ender'in zihnindeki eş/sevgili bilişsel tasarımı, bir sabah mahallede karşısına çıkan yaşlı adamın evli olup olmadığıyla ilgili ona yönelttiği soruya karşılık evli olduğunu aktarması ve bu sırada "...evli olduğumu söylediğimde aklıma hanginizin geldiğini gerçekten bilmiyordum." (Bıçakçı, 2022, s. 86) şeklinde düşünmesi ile de kendini göstermektedir. Burada Ender'in bir eş sahibi olmayla ilgili bilişsel tasarımının bir özdeşim öznesine dönüştüğünü ve bu öznenin ihtiyaç duyduğu nesnenin benzer ya da farklı özelliklerinin hem Çetin'de hem de Nihal'de mevcut olması sebebiyle her ikisini de kastetmiş olabileceği oldukça anlaşılabilir. Burada ayrıca Lacan'ın öne sürdüğü gibi özdeşimi sağlayan özne değil nesne olduğundan ve birden fazla nesne aynı özdeşim öznesiyle uyumlanabildiğinden Ender'in Çetin'i ve Nihal'i aynı anda eş olarak nitelemesi muhtemeldir.

Sağlamel (2014), "Birbirleriyle, biri olmadan diğeri açıklanamayacak kadar bütünleşmiş olan karakterler..." (s. 53) olarak tanımladığı Ender ve Çetin'in bu bütünlüklerinin birbirlerinin farklılıklarını tamamlamakla bağlantılı olduğunu düşünmektedir.

Ona göre Ender’in daha içedönük, etin’in ise daha dışadönük yapıda olması, farklılıkların getirdiği bütünleşmeyi sağlamaktadır. Ender romanın bir yerinde, etin’le bir olmalarının manasının ikisinin tek bir kişiye oluşturmaları olduğunu, Nihal’in de böyle düşündüğü iddiasıyla okuyucuya iletmektedir: “O da anlamıştı herhalde ikimizden bir adam olacağını, benimle konuşulacağını seninle yaşanacağını.” (Bıçakçı, 2022, s. 40). Bu cümle bir yönüyle Ender’in kendi düşüncesini yansıtmaya yoluyla Nihal’e atfetmesinin kanıtıdır. Ender’in bu gayesi, Nihal’le özdeşim kurma çabasıyla da bağlantılı olabilir. Ender’in kendi zihnindeki etin’le bir olmaya dair bilişsel tasarımın oluşturduğu zne, Nihal’in onlarla ilgili düşünceleriyle oluşturulan nesneye uyumlanarak Ender’in onunla olan zdeşimini kolaylaştıracaktır.

Freud’un gerileyen özdeşim kavramı romanda en net haliyle kendini Ender’de göstermektedir. Ender eski sevgilisi Sevgi ile olan ilişkisinde onunla bağ kurmuş, ayrılık sonrası ondan kopmuş, hayatına başka bir kadın almayarak geri çekilmiş ve Sevgi’nin bazı özelliklerini ve alışkanlıklarını kendinde var ederek özdeşimi gerçekleştirmiştir. Buradaki değişimle beraber Ender’in zihninde (Sevgi’nin özellikleri ve alışkanlıkları vasıtasıyla) oluşan bilindişi tasarım, kendini Ender’in özdeşiminin nesnesi haline getirmiştir. Özdeşim o kadar keskindir ki etin her ne kadar arkadaşı hakkında “...kişiliksiz bir açık gibi onu taklit ediyor...” (Bıçakçı, 2022, s. 16) şeklinde düşünse de Ender, söz konusu özelliklerin, alışkanlıkların ve bakış aıllarının tamamıyla kendine ait olduğundan oldukça emindir. Fakat burada dışsal nesnenin (Sevgi) zelliklerinin Ender’in kendi kişiliğiyle özdeşleştirilmesi sonucunda ötekini (Sevgi’yi) andırmaya başlaması söz konusudur.

Ender’in açık hayatının tam manasıyla bir özdeşim nesnesi bulma arzusu olduğu, kendi cümlelerinden de anlaşılmaktadır: “Bende ve hatta başka kimsede olmayan bir şeye sahip olduğunu sezdiğim kadına hemen açık olurum.” (Bıçakçı, 2022, s. 37). Ender, bilişsel tasarımını kendinde olmayan özelliklere göre şekillendirmiş, zihninde bu doğrultuda bir

özdeşim öznesi oluşturmuştur. Nesnesini arayan bu özne, aradığı niteliklere sahip olduğunu düşündüğü kadınlara âşık olarak Ender’e ötekiyle özdeşim kurma imkânı tanımıştır. Bu yolla önce Sevgi’ye âşık olan Ender, sonrasındaysa Nihal’e âşık olmuştur. Nihal’le olan özdeşiminde Sevgi’den farklı olarak Çetin de devreye girmiş ve aynı yolla Çetin de Nihal’e âşık olup kendinde eksik olan ve Nihal’de var olan niteliklerin oluşturduğu özdeşim nesnesine uyumlanmıştır. Ender gibi Nihal’de de mevcut olan anaç tavır, Nihal’in de tıpkı Ender gibi olanları yadırgamadan, sorgulamadan ona masaj yapması, onunla yemek yapması gibi deneyimler, Çetin’i özdeşim nesnesine kavuşturmuştur. Çetin’den farklı olarak Ender, Nihal’le yaşayacağı özdeşimi kolaylaştırmak için onu, bilinçdışında bekleyen tasarıma oturtmaya çalışmaktadır. Ona beğendiği kitapları önermekte ve okuması için vermekte, bir anlamda onu kendisine benzeterek belki de onun vasıtasıyla kendi varlığını da anlamlı kılmak istemektedir. Onun bu tavrı, Çetin’in şu sözleriyle özetlenebilir: “Sen yine kendini sevdin. Bense onu sevdim!” (Bıçakçı, 2022, s. 39).

Yaşanan kayıplar, kişinin zihninde birtakım bilişsel tasarımlar oluşturmaktadır. Ender çocukluk ve gençlik yıllarında Çetin’le beraber kurduğu dünyasını, o dönemin Ankara’sını zamansal anlamda geride bıraktığından bir tür kayıp yaşamaktadır. Değişen dünya, kişiler ve şehir onu tatmin etmemektedir. Yaşadığı kayıp zihninde bu alanda oluşan bilişsel tasarımı bir özdeşim öznesine dönüştürmüştür ve mevcut dünyada nesnesini bulamayan bu özne roman boyunca okuyucuyla paylaştığı anılarla özdeşim kurmuştur. Bu anılar Ender’in Çetin’le Ankara’da geçirdiği zamanları, yaşantılarını, okul hayatlarını, sokaklardaki yürüyüşlerini vb. kapsamaktadır. Çapkın’a (2017) göre Ender, anılarındaki dünyaya daha çok bağlanır ve daha fazla anlam yükler. Çünkü onu bunu yapmaya dışarıdaki yabancı dünya itmektedir. Ona göre Ender bağlandığı anılarındaki dünyaya dönüp ortak tarihlerini anlatarak bireyselliklerini gizlemektedir. Ender’in bu çabası varlığına anlam katma arzusuyla ilgili de olabilir. Çetin’le beraber birbirlerinin varlıklarına anlam katmaktadırlar. Ender, anlattığı anılarla bunu

okuyucuya da göstermektedir. Ender'in "Çetin İstanbul'a gittikten sonra tanıştığım yakınlaştığım erkek ya da kadın herkeste onu aradım." (Bıçakçı, 2022, s. 49) cümlesi Ender'in zihnindeki bilişsel tasarımın (Çetin'in) yitiminin ardından bunun bir özdeşim öznesine dönüştüğünün ve Ender'in hayatına giren tüm erkek ve kadınlarda bir ölçüde onu bulmaya çalışması ise açıkça, özdeşim nesnesinin arayışının bir göstergesidir. Ender bu arayışı herhangi bir nesneyle uyumlandırılamamış ve öznesini doyuramamıştır. Ender ve Çetin'in özdeşiminin bu kadar yoğun olması aralarındaki sınırın bir netlik içermemesinden de kaynaklı olabilir. Bu sınırın yokluğu Ender ve Çetin'in ayrı birer insan olduklarını Ender'e unutturmuş görünmektedir.

Lacan (1961), şiir ilhamı gibi bazı sanatsal yapıt tasarımlarının özdeşim için bir tür gösteren olabileceğini vurgulamıştır (akt. Nasio, 1988). Romanda Ender'in Nihal için yazdığı şiir, onun Nihal'le özdeşimine katkı sağlayan bir tür gösterendir. Çetin de daha önceleri Ender'den kendisi için bir şeyler yazmasını istemiştir, tıpkı Nihal gibi. Ender'in Nihal için yazdığı şiir, onun yalnızca Nihal'le olan özdeşimini sağlamakla kalmayıp kendi zihninde Nihal ve Çetin'in de özdeşleşmesini kolaylaştırmıştır. Nihal ve onun Ender'den talebi, hem Ender'in özdeşimi için hem de Ender'in zihninde Çetin-Nihal özdeşimi için bir gösteren niteliğindedir.

Dünya üzerindeki varlığının, ötekinin hayatındaki yerinin bir anlam içermesi her insanın sahip olduğu psikolojik bir ihtiyaçtır. Her birey, hayattaki varlığının bir anlamı olduğu varsayımıyla yaşamını sürdürmektedir. Bu anlam kişiden kişiye göre değişmekte, bazıları içinse hayatın anlamsızlığı temelde yaşamının anlamı haline gelmektedir. Bu bağlamda Ender de kendisinin ve dolayısıyla da Çetin'in varlığının bir anlamı olması gerektiğini düşünmekte fakat içten içe bu anlamı bulamamaktadır. Ender, varlığının anlam kazanmasının bir yolu olarak ötekiyle bütünleşmenin gerektiğini düşünüyor olabilir. Bu sebeple ancak Çetin hayatındayken veya sevgilisi Sevgi ile olan beraberliğinde kendisinin anlam kazandığını

düşünüyor görünmektedir. Ona göre, birinin varlığının anlam kazanabilmesi için bir ötekinin varlığı şarttır, kişinin yalnızca dünya üzerinde var olduğu için bir anlam kazandığı söylenemez. Bu ezici bilgiyle baş edemeyen Ender'in zihinsel bütünlüğünü korumayı amaçlayan bilinçdışı, savunma mekanizmasını devreye sokmakta ve Ender kendi baş edemediği durumu Nihal'e yansıtmaktadır. Ona göre Nihal'in varlığı öncesinde hiçbir anlam taşımazken Çetin ve Ender'le beraber bir anlam bulmuştur. Sahip olduğu bu düşünceyi Ender şu cümlelerle aktarmaktadır: “Aslına bakarsan Çetin, Nihal, biz ona âşık olduğumuzda varlık kazandı, fiziksel özellikleri belirginleşti, daha bir güzelleşti, çekicileşti, hatırlanır oldu.” (Bıçakçı, 2022, s. 30). Burada Ender'in Nihal üzerinden gerçekleştirdiği yansıtma özdeşim açıkça görülmektedir.

Ötekinde kendini sevmek bir yönüyle kendi varlığını öteki üzerinden anlamlı kılma gayesi olabileceği gibi bir yönüyle de ötekiyle bütün olma arzusundan kaynaklı olabilmektedir ki bu iki arzu esasında birbiriyle bağlantılıdır. Ötekiyle bir olduğunda birey, hem kendinden hem ötekinden meydana gelen tek bir varlığı sevmektedir. Tek başına bir anlam bulamadığını düşünen kişi için ötekiyle bir olup oluşturduğu bu yekpare varlık sayesinde kendi varlığı da anlam kazanmaktadır. Çünkü o artık bir'i oluşturan paydaşlardan biridir ve kıymetlidir. Ender'i kıran Çetin'in şu sözleri esasında Ender'in ötekiyle bir olma arzusuna sahip olduğu ve ötekinde kendini sevmeye ihtiyacında olduğu için Nihal'e duygular beslediğini göstermektedir: “Sen yine kendini sevdin. Bense onu sevdim!” (Bıçakçı, 2022, s. 39).

Roman, iki orta yaşlı adamın yüzeydeki ortak arzularını, endişelerini ve çaresizliğini yansıtmanın yanı sıra derindeki esas arzularının yani bir olma, bütün olma halinin de bir tezahürüdür. Bu bir olma, bütünleşme hali en açık şekliyle Ender'de kendini göstermektedir. Fakat bu gösterim, içinde Ender'in yalnızca Çetin'le bir olma halini barındırmamakta, onun tüm hayatını kapsamaktadır. Ender'in eski sevgilisi olan Sevgi'nin bazı özelliklerini ve

alışkanlıklarını ayrılıktan sonra dahi devam ettirmesi (ki bu durum kitapta Çetin'in düşüncesi olarak aktarılmaktadır), onun ilişkide olduğu insanlarla bir olma, bütün olma arzusunu her daim içinde barındıran biri olduğunu göstermektedir. Ender, neredeyse tüm dünyası ev olan, kütüphanesiyle ve çevirmenlik dünyasıyla yaşamını sürdüren, kendi başınayken silik bir karakter görünümündeyken Çetin'le, Sevgi'yle ve kendi beğendiği kitapları Nihal'e okutarak (ve onun kitaplar hakkında kendisiyle benzer düşünceler üretmesini arzulayarak) en nihayetinde onunla da bir bütünlük halinde olmayı ve bir olmayı istemektedir. Lacan (2015, akt. Fink, 2020), kişinin kendisini ötekinde bulabilmek için yürüyebileceği en kolay yolun ötekine yansıttığı, kendisi olduğuna inandığı özelliklerden geçtiğini düşünmektedir. İmgesel yansıtmanın kaynağı, kişideki ideal ben'den geçmektedir. Ender de kendisinin olduğuna inandığı özellikleri karşısındakilere yansıtarak varlığının bu kişiler üzerinden anlam kazanacağını ummaktadır belki de. Romanda Ender bu çıkarsamayı Nihal için yapmakta onun varlığının kendisi ve Çetin sayesinde anlam kazandığını ileri sürmektedir. Belki de bu durum Ender'in bir tür yansıtma düzeneğini kullanımıdır. Hâlihazırda var olan gerçekliklere veya toplumsal kabullere aykırı düşen bilinçdışı istek, arzu ve hayallerin bilince ulaşmasına engel olan düzeneklere savunma mekanizmaları denmektedir. Bu mekanizmalar bazı durumlarda kişide çatışma yaratan veya ona acı veren bir dışsal uyarının seçici olarak önemszenmemesini, görmezden gelinmesini de kapsamaktadır (Wallace, 1983). Savunma mekanizmalarının temel gayesi organizmayı rahatsız edici, baş edilemez veya organizmanın kabul görmesini engelleyebilecek mevcut ya da potansiyel olay, durum, duygu ya da düşüncelerden korumaktır. Bu mekanizmalar bilinçdışı bir şekilde gerçekleşmektedir. Wallace (1983), bazı durumlarda kişinin savunmalarının mevcut savunmalara karşı bile ortaya çıkabileceğini belirtmektedir. Pek çok çeşidi bulunan savunma mekanizmalarından yansıtma düzeneği en yalın anlamıyla kabul edilemeyen dürtülerin, duyguların ötekine atfedilmesidir (Wallace, 1983). Yukarıda da bahsedildiği gibi, Ender'in Nihal'le ilgili bu düşüncesi sözü edilen

yansıtma mekanizmasından kaynaklı olabileceği gibi bu savunma mekanizmasıyla ilişkili olarak görülen yansıtma özdeşim yaşantısının da bir tezahürü olabilir.

Yaeger’a (1985 akt. Çapkın, 2017) göre ortamda acınacak bir kadın mevcutsa erkekler kendi aralarında bir güç alışverişinde bulunabilmekte ve değerlerini onaylamayı sürdürebilmektedirler. Bu durum, öteki üzerinden kendi varlığını anlamlandırmanın bir yolu olabilir ve bu haliyle Ender ve Çetin’de Nihal’in varlığı üzerinden vücut bulmaktadır. Anne ve babasını trafik kazasında kaybeden, abisi Amerika’da olduğundan bir başına kalan ve geçici süreliğine de olsa Ender ve Çetin’le beraber yaşamak zorunda olan Nihal, onlar için bir anlamda Yaeger’ın tanımladığı “acınacak kadın” görünümündedir. Ender ve Çetin, Nihal’le beraberken farklı eylemleri, anları paylaşarak ayrı ayrı ve en nihayetinde de ikisi bir bütün (tek bir kişi) olarak varlıklarını anlamlı kılmaktadırlar. Ender’in bu konudaki tespiti şu şekildedir:

“Siz Nihal’le pek az baş başa kalabiliyordunuz. Günlük hayatın gereklerini yerine getirirken ikili oluyor, sonra ayrılıyordunuz. Bizse iki kişilik törenler yaşamaya başlamıştık bile. Nihal odama geldiğinde konuşmalarımıza müzik eşlik ediyor, çoğunlukla çay içiyor, güneş ışınlarının Nihal’in siyah kadife terliklerine vurmasını izliyorduk... O zamanlar pek üzerinde durmamıştım ama ortada şöyle bir gerçek vardı: Nihal mutfakta yemek yaparken, bulaşık yıkarken sana yardım ediyor, bana bunu teklif bile etmiyordu... O da anlamıştı herhalde ikimizden bir adam olacağını, benimle konuşulacağını seninle yaşanacağını.” (Bıçakçı, 2022, s. 40)

Tatlı (2020), Ender ve Çetin’in beraber yemek yapmalarını, aynı sosyal çevreyi paylaşmalarını ve çoğunlukla aynı düşüncelere sahip olmalarını, kurdukları duygusal bağ tıpkı bir kadın ve erkeğin yaptığı gibi birbirlerini tamamlayarak bir bütünü oluşturmaları şeklinde yorumlamıştır. Bu bütünü oluşturma hali, birbirlerinin varlıklarına birbirleriyle anlam katma arzusundan kaynaklanıyor olabilir. İkisi de ayrı birer birey olduklarında dünya

üzerindeki varlıkları kısmen anlamsızlaşıyorken bir araya gelip bütünleşme halini yaşadıklarında varlıkları tam olarak anlam kazanmaktadır. İkisi beraber Çetin’i veya ikisi beraber Ender’i oluşturmaktadır.

Ender ve Çetin’in pek çok eylemi (yemek yapmak, futbol oynamak, yürüyüşe çıkmak, hatta yeri geldiğinde aynı odada uyumak gibi) beraber yapmaları, zihinlerindeki özdeşim öznesinin sevgiliye dair özdeşim nesnesi arayışının ötekinde var olan sevgili özelliği ile uyumlanması sebebiyle özdeşim kurmuş olması pekâlâ mümkündür. Burada Ender de Çetin de ötekini direkt olarak sevgili yerine koymamaktadır veya bütünüyle ötekiyle özdeşim halinde değildir. Ama zihinlerinde var olan, sevgiliye ilişkin bilinçdışı tasarım ötekinin bir ya da birkaç özelliğinde vücut bulmakta dolayısıyla bu özellik ile özdeşim kurabilmektedir. Romanda Çetin’in Ender’le beraberken herhangi bir kadınla olduğundan daha romantik olduğunun bilgisi verilmektedir. Bu haliyle Ender’in Çetin’in zihnindeki sevgili bilişsel tasarımına uyumlandığı söylenebilir. Bunun yanı sıra Ender’in aralarındaki ilişkiyi herhangi bir arkadaşlık olarak değil “bir tür aşk” (Bıçakçı, 2022, s. 46) olarak tanımlaması ve Çetin İstanbul’a gittikten sonra Ender’in tanıştığı kadınlarda dahi onu araması gibi örnekler aralarındaki ilişkinin basit bir arkadaşlık olarak ele alınamayacağını göstermektedir. Her ne kadar dışarıdan öyle görüldüğünü düşünse de aralarında eşcinsel bir yakınlık olduğunu düşünmeyen Ender’in bu bakışı da sıradan bir arkadaşlık veya eşcinsel beraberlik durumu söz konusu olmasa bile bu birlikteliğın her ikisinin zihnindeki sevgiliye dair tasarımı nesnesiyle kavuşturarak birbirleriyle özdeşime ulaşmalarını sağladığı söylenebilir. Bu özdeşim sayesinde Ender de Çetin de belki Freud’un ya da Lacan’ın bahsettiğı özdeşim kavramından öteye giderek hakikaten yekpare olmak istemektedirler. Çünkü bir noktada birinin varlığı ötekinin varlığı ile ancak anlam kazanmakta ve hatta ikisi bir araya geldiklerinde “biri kel, biri göbekli” iki adam olmak yerine kel ve göbekli tek bir adam olduklarını düşünmektedirler. Bu düşünceyi en çok destekleyen kanıtsa gençlik hayalleri olan aynı kadına, Nihal’e, âşık

olmalarıdır. Ender'in kurduğu şu cümleler onların özdeşim yaşantısından ziyade bir olma/bütün olma/yeckpare olma arzularının daha baskın olduğunu kanıtlamaktadır: “İkimiz de Nihal'in birimizden birisini seçmesi gibi bir olasılığı hiç düşünmemiştik. Sanki ikimizi birden sevecekti, bu tek seçenekti.” (Bıçakçı, 2022, s. 102).

Nihal'in varlığı bir yönüyle Ender ve Çetin'in bir olma hayallerinin önünde bir engeldir. Bu konu, üçünün içinde bulunduğu durumu Ender'in Fransız yapımı *Jules et Jim* filmine benzetmesinden anlaşılabilir. Tatlı (2020) de Nihal'in varlığının tıpkı filmdeki Catherine gibi Ender ve Çetin'de bir bölünmüşlük oluşturduğunu ve Ender'in bunun farkında olduğunu düşünmektedir. Fakat onun da belirttiği gibi romanın sonu filmdekinden farklıdır. Nihal, Ender ve Çetin'i birbirinden ayırmaz, kendisi sahneden çekilir. Üstelik bu çekilmeden önce Nihal de zaman zaman Ender-Çetin bütünleşmesinin bir parçası olmuştur.

Nihal, yalnızca Ender-Çetin bütünleşmesine katkı sağlamaz. Romanın ilerleyen bölümlerinde bu ikiliyle bütünleşerek yeni bir üçlü varlığı da oluşturur. Ender, Çetin ve Nihal arasındaki bütünleşme Işık Dağı'nda yaptıkları piknikte kendini göstermektedir. Ender'in anlatımıyla ifade edilen bütünleşmeye göre iki arkadaş hem Nihal'le hem Nihal'in doğayla kurduğu bütünleşme sayesinde doğayla bütün olmuşlardır. Nihal de artık Ender-Çetin bütünleşmesinin bir parçasıdır. O anda Nihal'den ayrı düşünemediği doğa sayesinde Ender, doğayla kurdukları özdeşimi ve bütünlüğü de okuyucuya aktarmaktadır:

“Birkaç kez kendimi tutamayıp bir kayanın üzerine çıkmış, üçümüzü birden sardığına inandığım büyümlü havaya dair büyük laflar etmişim; siz ikiniz oturduğunuz yerden başınızı kaldırmış bana bakıyordunuz. Bir bütünlük hissediyordum, bizde ve doğada. Bu beni coşturuyordu. Öyle bir an geliyordu ki, dere kenarındaki taşların yuvarlak biçimlerinin açıkça söylediği o ağır değişimi, hiçbir şey değişmiyormuş hissi veren o yavaş başkalaşımı ‘gözümle’ görüyordum. Biz de orada kendi başına değişen doğanın bir parçasıydık. Köklerimiz toprağın biraz daha derinine iniyor, dallarımız hüküm

süren rüzgârın yönüne göre eğiliyor, dere kenarındaki bir kayanın dibinde bir su birikintisi gibi kalakalıyordu gözyaşlarımız...” (Bıçakçı, 2022, s. 73)

Sağlamel (2014, s. 100) yukarıdaki tabloyu “çevrelerinden iyice soyutlanarak üç kişiden oluşan bir dünya” oluşturdukları şeklinde yorumlamıştır. Oysa o sırada yaşanan bütünleşmeyle belki doğayla özdeşim kuran tek bir kişi (Ender-Çetin-Nihal kişisi) veya doğayla da bütünleşmesini tamamlayan tek bir varlıktan (Ender-Çetin-Nihal-doğa) söz etmek de mümkündür.

Ender, romanın kimi yerlerinde Çetin’le kendisinin dışarıdan eşcinsel bir çift gibi göründüklerini ifade etmektedir. Tatlı (2020) romanda oluşturulduğunu düşündüğü eşcinsel kimliklerinin biyolojik değil, Ender ve Çetin’in “aynı zamanı, mekânı ve duyguları” (s. 86) paylaşımlarından kaynaklandığını düşünmektedir. Özgültekin (2020) Ender ve Çetin arasında eşcinsel bir kateksis olduğunu, onların kadınlarla ilişki kurarken duygusal bir yoksunluk yaşarken birbirleriyle olan ilişkilerinde böyle bir durumun olmadığını, duygusal bir yakınlığın bulunduğunu ve bu yakınlığın gösterilebildiğini ifade etmektedir. Fakat bu ikili arasındaki ilişkinin, bütünleşmenin, bir olma arzusunun, ötekinde kendini sevme halinin esasında bir tür özdeşim durumu olduğu düşünülmektedir. Burada birbirine karşı sevgi besleyen veya aşk duygusuyla bağlanan iki eşcinsel erkekte ziyade tam manasıyla tek bir zihni paylaşan, aynı duygulara ve düşüncelere sahip kimi zaman (örneğin rüyalarda) tek bir bedeni paylaşan fakat fiziksel anlamda iki ayrı bedende yaşayan tek bir erkekte söz etmek mümkündür. Ender’in Nihal’e Çetin’le olan yakınlıklarını anlatırken “bir tür aşk” (Bıçakçı, 2022, s. 46) ifadelerini kullanması kafa karıştırıcı olsa da buradaki imanın Çetin’le yaşadıkları bir olma hali olduğu düşünülmektedir. Zira Lacan’ın (1975, s. 56) da belirttiği gibi “Biz ancak birizdir. Elbette herkes bilir ki iki hiçbir zaman bir etmemiştir, kısacası biz ancak birizdir. Aşk fikrinin çıkış noktası burasıdır.”

Ender ve Çetin’in aslında bir olduğu, bütün olduğu roman boyunca açık ya da örtülü şekilde anlatılır. Sağlamlı (2014), Ender’in Çetin’le olan geçmiş anılarını paylaşmaktaki esas niyetinin dostluklarının anatomisini çıkarmak olduğunu düşünmektedir; Nihal ise yalnızca paylaşımlarını çoğaltan bir araçtır. Ortaya çıkarılan bu anılar yalnızca Ender ve Çetin’in ne kadar sıkı dost olduklarını göstermez, daha ziyade bir olma halinin gençlik yıllarından itibaren var olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu bir olma hali kimi zaman beraber yemek ya da ödev yapma şeklinde kimi zaman Çetin’in sevgilisiyle beraber üç kişi aynı odada uyumaları, kimi zaman aynı kadına âşık olmaları şeklindeyken kimi zamansa rüyada direkt olarak tek vücutta bulunma halleri gibi tam bir bütün olma durumuyla kendini göstermektedir. Ender’in Çetin ve Çetin’in sevgilisi Serap ile aynı odada uyuması Serap için ne kadar yadırganır bir durumsa Ender ve Çetin için de bir o kadar olağan, normal ve sıradandır. Çünkü onlar bir’dir ve olması gereken budur.

Ötekiyle bir olma/bütün olma hali Ender’in rüyalarında da kendini gösterir. Freud’a (1900) göre, kişi yaşadığı özdeşimle kendi arzusunu öteki üzerinden gerçekleştirebilmektedir. Ender bir rüyasında aslında Çetin’dir ve Çetin’in İstanbul’daki evinde Nihal’le beraber bir gün geçirmektedir. Ender’in aktardığı bu rüyada Çetin’in ve dolayısıyla da Ender’in Nihal’le romantik bir birlikteliklerinin olduğu anlaşılmaktadır. Burada görülen yaşantı, kendi arzusunu özdeşim vasıtasıyla ötekine (Çetin’e) yaşatan Ender değil, Çetin’le bütünleştiği için onunla ortak deneyimi elde eden Ender’dir. Ender tek başınayken Nihal’le beraber olamayacak veya olmak istemeyecektir. O, Çetin’le beraber hayat bulmakta, anlam kazanmaktadır. Bunu yalnızca Ender’in bu rüyası değil, Nihal’in olası seçimine dair fikri de doğrulamaktadır. Ender ve Çetin birbirinden ayrı düşünülemez: “İkimiz de Nihal’in birimizden birini seçmesi gibi bir olasılığı hiç düşünmemiştik. Sanki ikimizi birden sevecekti, bu tek seçenekti” (Bıçakçı, 2022, s. 102). Yine romanın sonunda Ender’in geleceğe dair kurduğu cümleler Ender ve Çetin

olarak iki ayrı bireyin bulunmadığı, ihtiyarlıklarında artık bir bütün haline gelmeyi başarmış olmalarının arzusunu vurgulamaktadır:

“Bir gün başlarımızda şapkalarımızla bahçede çalışırken, genç bir kadın duvarın ardından çekinerek seslenip, tek bir kökten mor, kırmızı, siyah ve sarı biberler veren süs biberinden bir tane koparıp koparamayacağını soracak. Sen ya da ben (Ne fark eder!) şapkamızı çıkaracağız, başımızı kaşıyacağız ve yumuşak, kur yapar bir edayla, ‘Neden bir tane! On tane alın!’ diyeceğiz.” (Bıçakçı, 2022, s. 167)

Çetin ve Ender’in oluşturduğu bütünlük, onların birbirlerini ötekinde var olan farklılıklarla tamamlaması olarak görülebilmektedir (Sağlamel, 2014); her ikisinin kendi zihnindeki bilişsel tasarımın oluşturduğu özdeşim öznesi, arayışında olduğu özdeşim nesnesini ötekinin bir niteliğinde bulmuş olabilir. Fakat bu özdeşim her zaman farklılıklarından kaynaklı değildir; ortak bir dile, duyguya, düşünceye ve yaşayışa sahip olmak da onları bir bütün haline getirmiştir. Bu ortak yaşantı onların farklılıklarını birbiriyle tamamlamaz, aynılıklarını kuvvetlendirip bir olmayı kolaylaştırır. Bu durumu Ender şu cümlelerle aktarmaktadır okuyucuya:

“Seninle biz böyleyiz. Kimsenin anlayamayacağı bir dilimiz var. El kol hareketlerimizle, yüz ifadelerimizle, nihayet sözcüklerle örülen bir dil. Bir tür argo. Kendi meslek sırrımızı korumak için. Azınlık kültürümüzü korumak için. Bütün sıkı ilişkiler bir azınlıktır çünkü. Sırtlarını ‘dışarıya’ bir güzel dönmüş iki insanın oluşturduğu azınlık.” (Bıçakçı, 2022, s. 62).

Sonuç

Freud (1921) için insanların birbirleriyle kurdukları bir tür duygusal bağ olan özdeşim kavramı, kişinin bilişsel tasarımının oluşturduğu özneyi ve özdeşim kurulan ötekinin bir niteliğinden meydana gelen nesneyi kapsamaktadır. Freud (1923) için özdeşimde özne ön plandayken Lacan (1961) için nesne ön plandadır (akt. Nasio, 1988). Barış Bıçakçı tarafından

yazılan “*Bizim Büyük Çaresizliğimiz*” romanının özdeşim kavramı çerçevesinde ele alındığı bu çalışmada roman karakterleri Ender ve Çetin’in zihinlerinde oluşturdukları bilişsel tasarımın ürettiği özdeşim öznelerinin kimi zaman birbirlerinde kimi zamansa Nihal’de var olan niteliklerle özdeşim nesnesine nasıl ulaştığı ve onunla uyumlandığı gözden geçirilmiştir.

Roman boyunca Nihal’in otuzlu yaşlarda “biri kel biri göbekli” iki yetişkin erkeğin dünyasına girişinin etkileri; iki dostun gençlik hayali olan aynı kadına âşık olma arzusunun vuku bulması, Nihal’in yaşıtı bir delikanlıyla aşk yaşaması ve en nihayetinde okulunu bitirip bu iki yetişkin erkeğin dünyasından ayrılarak abisinin yanına Amerika’ya gitmesi, Ender’in ve aslında bir bakıma da Çetin’in duygusu ve düşüncesiyle sözcüklere dökülmektedir. Belki de bu anlatım sebebiyle bu iki arkadaşın yaşamındaki büyük çaresizliğin, yegâne arzuları olan aynı kadına âşık olmak olduğu düşünülmektedir. Fakat yazar, Ender vasıtasıyla bu olası yanılıgyı düzeltmektedir:

“Sokaktan hâlâ çocuk sesleri geliyordu. Ayakta hareketsiz duruyorduk. Her şey çok çocukça ve çok keder vericiydi. Aklıma sevdiğim bir romandan bir cümle gelmişti. Kederin bizi başrole taşıdığı, ikimiz dışında her şeyi cılız bir manzaraya dönüştürdüğü o anda, cümleyi kendimce yeniden kurdum: Bizim büyük çaresizliğimiz Nihal’e âşık olmamız değil, sesimizin dışarıdaki çocuk seslerinin arasında olmayıştıydı. Asıl çaresizlik buydu.” (Bıçakçı, 2022, s. 102)

Otuzlu yaşlardaki bu iki kadim dostun deneyimledikleri özdeşim vasıtasıyla nasıl bir bütün haline geldikleri Ender’in, Çetin’le olan dostluğunu “yoğun yaşanan bir ilişki” (Bıçakçı, 2022, s. 45) ve “bir tür aşk” (Bıçakçı, 2022, s. 46) olarak tanımlamasıyla da anlaşılmaktadır. “*Bizim Büyük Çaresizliğimiz*” romanı belki de “biri kel, diğeri göbekli” iki yakın arkadaşın aynı kadına âşık olma hikâyesi değil toplumla bütünleşememiş, birbirleriyle özdeşim kurarak bütünleşen, kel ve göbekli tek bir adamın bir kadına âşık olma hikâyesidir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Teşekkür: Derleme yazım sürecinde değerli görüşlerini benimle paylaşan ve beni destekleyen kıymetli arkadaşım Doç. Dr. Meryem Berrin Bulut’a teşekkürlerimi sunarım.

Yazar Katkıları: Fikir/Kavram/Tasarım: **B.E.A.** Veri Toplama ve/veya İşleme: **B.E.A.** Analiz ve/veya Yorum: **B.E.A.** Kaynak Taraması: **B.E.A.** Makalenin Yazımı: **B.E.A.** Eleştirel İnceleme: **B.E.A.**

Kaynakça

- Bıçakçı, B. (2022). *Bizim büyük çaresizliğimiz*. İletişim.
- Brenner, C. (1998). *Psikanaliz: Temel kavramlar*. (Çev: Savaşır, I. ve Savaşır, Y.) HYB Yayıncılık.
- Canbolat, F. (2017). Nesne ilişkileri kapsamında Freudyen konseptler üzerine bir literatür taraması: Oral saplanımlı bir histeri vakası ve terapi süreci. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 4(2), 24-36.
- Chessick, R. D. (1993). *Dictionary for psychotherapists: Dynamic concepts in psychotherapy*. Jason Aronson Inc.
- Çapkın, N. (2017). Barış Bıçakçı's our grand despair: Dealing with the fugitive past in the cyrstalline structure of the text. *Fe Dergi*, (1), 71-79.
- Denmark, F. L., Shaw, J. S. ve Ciali, S. D. (1985). The relationship among sex roles, living arrangements, and the division of household responsibilities. *Sex Roles*, 12(5/6), 617-625.
- Fink, B. (2020). *Lacan'da aşk VIII. seminer aktarım üstüne bir inceleme*. (Çev: Okan-Gezmiş, E. ve Oğuz, Z.) Kolektif Kitap.
- Freud, S. (1900/2021). *Rüyaların yorumu*. (Çev: Muradoğlu, D.) Say.
- Freud, S. (1921/1975). *Kitle psikolojisi*. (Çev: Şipal, K.) Bozak.
- Freud, S. (1923/1962). *The ego and the id*. W. W. Norton and Company.
- Göka, E., Yüksel, F. V. ve Göral, F. S. (2006). İnsan ilişkilerinde yansıtımlı özdeşim. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 46-54.
- Hall, C. S. (1954/2016). *Freudyen psikolojiye giriş*. (Çev: Devrim, E.) Kaknüs.
- Haspolat, N. K. (2022). Psikanalizin içinden bir kavram "özdeşleşme". *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Lacan, J. (1978/2022). *Freud'un teorisinde ve psikanalizin tekniğinde ben: seminer 2. kitap 1954-1955*. (Çev: Kılıç, S.) Metis.
- Lacan, J. (1975/2023). *Yine/Hâlâ*. Metis.
- Nasio, J. - D. (1988/2018). Özdeşim kavramı. *Psikanalizin yedi temel kavramı*. (2. Baskı, s. 143-181) içinde. (Çev: Soysal, Ö. ve Erşen, M.) İmge Kitabevi.
- Özgültekin, F. S. (2020). Heteroseksüel melankoli ve eşcinsel kateksis: Bizim büyük çaresizliğimiz üzerinden bir tartışma. *Moment Dergi*, 7(1), 57-71.
<https://doi.org/10.17572/mj2020.1.5771>
- Sağlamel, N. (2014). *Barış Bıçakçı anlatılarında yapı ve izlek* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

- Tatli, M. (2020). *Barış Bıçakçı'nın romanlarında toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik inşası* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ardahan Üniversitesi.
- Taymur, İ. ve Boratav, R. C. (2013). İçselleştirme, içealım, içeatım ve özdeşim. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 5(3), 330-342. <https://doi.org/10.5455/cap.20130522>
- Wallace, E. R. (1983/2012). *Dinamik psikiyatri kuramı ve uygulaması*. (Çev: Atalay, H.) Okuyan Us.
- Wolff-Bernstein, J. (2015). Jacques Lacan. G. O. Gabbard, B. E. Litowitz ve P. Williams (Eds.). *Psikanaliz temel kitabı*. (Cilt II, 1. Baskı, s. 183-214) içinde. (Çev: Karakaş, Ö.) Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Yaşın-Dökmen, Z. (2012). *Toplumsal cinsiyet sosyal psikolojik açıklamalar*. Remzi Kitabevi.

Extended Abstract

In this article firstly, the concept of identification is discussed. Then, Barış Bıçakçı's novel, *Our Great Despair*, which was first published in 2004, is examined within the framework of the concepts of identification, being whole, and being one. The concepts of being whole, integration and being one are used synonymously in the article. The concept of identification has not been used as sameness. Explanations regarding the concept of identification are provided later in the article.

Identification

Identification is an automatic and usually unconscious mental process in which an individual becomes similar to another person in one or more ways. However sometimes it can be used consciously and deliberately. Identification encourages growth and directs the person towards better adaptation (Chessick, 1993). The main framework of this article is Freud's and Lacan's perspectives on identification. Freud and Lacan have different interpretations of the concept of identification. In Freud's opinion (1923) identification occurs entirely in the unconscious. While Freud (1923) thinks that the subject creates the identification, Lacan (1961) argues that the object does this work. Thus, Lacan removes identification from being merely unconscious (as cited in Nasio, 1988). Lacan also thinks that the same subject can identify with more than one object, not just one (Nasio, 1988).

Our Grand Despair

Written by Barış Bıçakçı, the novel was first published in 2004. The main characters of the novel, Ender and Çetin, are friends from high school. Two friends, whose dream from their youth is to live in the same house in the future, also wish to fall in love with the same woman. Years after graduating from high school, Ender and Çetin have realized their dream of living in the same house and have been sharing this house for three months. The event that changed their lives was the accident that their close friend from high school, Fikret, had with

his parents. Afterwards the accident, Fikret's step-sister Nihal have to live with Ender and Çetin temporarily. Thus, Nihal entered the two-person life of Ender and Çetin as a third person. Nihal lived with them for two years. Çetin and Ender, who initially treated Nihal like parents, later fell in love with her. Thus, the dream of falling in love with the same woman came true for these two old friends. The novel is structured as a letter written by Ender to Çetin at the end of two years after Nihal moves from this house to America. Throughout the novel, the things experienced, the things desired to be experienced, the things not experienced, the past, the dream of the future, and sometimes even the dreams that Çetin did not fully tell, are conveyed to the reader through Ender's words.

Evaluation of the Novel in the Context of the Concept of Identification

Freud thinks that it is the losses in a person's life that provide identification (Nasio, 1988). It is quite expected for Çetin, whose parents are dead, to identify with his older brother Murat and his friend Ender. Likewise, Çetin, Nihal's parents are deceased and she also identifies with Ender and Çetin as parental objects at times.

According to Lacan, the subject of identification selectively identifies with the images in the environment (Nasio, 1988). Ender and Çetin are identified with each other by finding in the other the object needed by the subject of identification created by their own minds. The object search of both the subject of identification is answered by each other. The void in their minds regarding the beloved object is filled by the actions they perform together. This effort is also related to finding a meaning for their existence through the other. The existence of one makes the existence of the other meaningful.

Ender and Çetin's identification is so intense that even when they fall in love with the same woman, they do not think that Nihal will choose one of them. According to them, Nihal will choose both of them at the same time, because in fact they are only one person, they are a whole. In Ender's mind, Çetin and Nihal are also identified with each other. It is seen that

Ender identifies not only with Çetin but also with other people in his life. In addition to his identification with his ex-girlfriend Sevgi, he also identifies with Nihal. Ender tries to make his own existence meaningful through the existence of people he identifies with (Çetin, Sevgi, Nihal).

Ender expresses that their grand despair with Çetin stems from the fact that they are no longer children. This commonality between them strengthened their identification with each other and made it easier for them to become a single person. As identification is not always due to differences. Having a common language, feeling, thought and life style has made them a whole.

Conclusion

In this article, where the novel *Our Grand Despair* written by Barış Bıçakçı is discussed within the framework of Freud and Lacan's concept of identification, it is reviewed how the subjects of identification produced by the cognitive design created in the minds of the novel characters Ender and Çetin reach the object of identification and harmonize with it, sometimes with the qualities that exist in each other and sometimes in Nihal. How these two old friends in their thirties became one through the identification they experienced is also understood by Ender's description of his friendship with Çetin as “an intense relationship” (Bıçakçı, 2022, p. 45) and “a kind of love” (Bıçakçı, 2022, p. 46). Perhaps the novel *Our Grand Despair* is not the story of two close friends, “one bald and one potbellied”, falling in love with the same woman; it is the story of a single bald and potbellied man falling in love with a woman.